

**Ходосовцев Олександр^{1,2,6,7}, Куземко Анна^{2,3,6}, Мойсієнко Іван^{1,3,6,7}, Кравченко
Олена⁴, Полянська Катерина⁴, Чусова Ольга², Борсукевич Любов⁵, Скобель
Надія¹, Скорик Сергій⁷, Дідух Яків²**

¹Херсонський державний університет

²Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАНУ

³ГО «Українська природоохоронна група»

⁴МО «Екологія. Право. Людина»

⁵Львівський національний університет ім. Івана Франка

⁶Біосферний заповідник «Асканія-Нова» ім. Ф.Е. Фальц-Фейна

⁷Національний природний парк «Кам'янська Січ»

МОНІТОРИНГ ВІДНОВЛЕННЯ РОСЛИННОСТІ НА ЗЕМЛЯХ ОСУШЕНОГО КАХОВСЬКОГО ВОДОСХОВИЩА

Після підриву російськими окупантами дамби Каховської ГЕС на території близько 200 000 га оголилися ділянки дна Каховського водосховища. В експертному середовищі одразу почали обговорювати найгірші сценарії розвитку подій на цих територіях. Серед таких прогнозувалися пилові бурі та заростання цих територій інвазійними видами рослин. Для забезпечення моніторингу відновлення рослинності нами були сплановані експедиційні виїзди до місць катастрофічних подій.

30 червня 2023 року шість моніторингових ділянок, кожна площею у 100 м², були закладені в межах Національного природного парку «Кам'янська Січ» (Херсонська область). За результатами першої експедиції була спростована гіпотеза «пилових бурь», оскільки мулисті відклади дна мали надто щільну структуру, що унеможливило їхнє розвіювання. Крім того, «біологічна кірка», яка складалася з наземних водоростей та проростків рослин, цементувала поверхневі елементи мулу. Повторні дослідження на цих ділянках були проведені 19 жовтня 2023 року. Дослідження показали поступове збільшення різноманіття рослин з 6 видів до 70 видів, з яких лише близько чверті були чужорідними, а решта - аборигенні.

21-22 травня 2024 року були закладені чотири моніторингові ділянки в Запорізькій області на острові Хортиця (м. Запоріжжя), дві в с. Малокатеринівка та дві в с. Канівське. До флористичного списку додалося декілька десятків видів судинних рослин у тому числі і кілька видів мохоподібних. Частка чужорідних видів рослин у загальному списку при цьому практично не збільшилася і вони мали незначне проєктивне покриття. Найбільша їх концентрація була виявлена на моніторингових ділянках, які межували з селітебними ландшафтами міста Запоріжжя та його агломерації. За результатами моніторингових досліджень гіпотеза заростання осушених земель інвазійними видами рослин була також спростована.

В цілому, на осушених ділянках Каховського водосховища за рік після підриву дамби сформована піонерна рослинність, яка складається із розрідженої та зімкнутої рослинності. У зімкнутій рослинності (більше 40% території ложа Каховського водосховища), окрім типової для Дніпра водно-болотної рослинності, переважають

верболози. Особини верби мають потужний приріст і за рік досягли середніх показників висоти у 2.5-3.0 м з максимально виміряною висотою у 4.75 м.

Моніторинг відновлення рослинності на дні Каховського водосховища дозволяє прогнозувати природний розвиток різних її типів в майбутньому.

Мальчикова Дар'я

Херсонський державний університет

ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ КАТАСТРОФИ КАХОВСЬКОГО ВОДОСХОВИЩА: АЛЬТЕРНАТИВНІ РІШЕННЯ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ

Рік тому, в перші дні після жахливої катастрофи на Каховському водосховищі внаслідок підриву 06 червня 2023 р. дамби Каховської ГЕС окупаційними військами, дискутувалися переважно 2 сценарії розвитку подій: 1 – реконструкція Каховської ГЕС та Каховського водосховища; 1 – відмова від реконструкції з відновленням природного русла Дніпра і ренатуралізацією природних заплавної систем Великого луку. Протягом першого року фактично почав реалізовуватися другий сценарій, адже територія осушеного Каховського водосховища і річка Дніпро у її нижній течії і досі є плацдармом активних бойових дій.

Перші результати оцінок того, як адаптується природа і суспільство до наслідків катастрофи, дають змогу засвідчити кілька ключових викликів і обмежень кожного сценарію, що спонукає сьогодні науковців, фахівців, експертів все більш ствердно говорити про альтернативні рішення просторової перспективи регіону впливу Каховського водосховища.

Ключові виклики і обмеження запровадження сценарію 1:

- територія водосховища і сучасного русла Дніпра в його нижній течії – зона бойових дій;
- водосховище, ГЕС і дамба – стратегічні об'єкти, які в першу чергу будуть «під прицілом», допоки триває війна, навіть при переміщенні лінії фронту;
- надвисокі вартість і тривалість проектування і реконструкції дамби і водосховища;
- формування нової просторової ідентичності, природно-суспільної системи на постраждалих територіях;
- «нова» залежність від мегаінфраструктурного проекту.

До ключових викликів і обмежень сценарію 2 можна віднести:

- втрати соціальної та економічної стабільності «без води»;
- втрата сформованої просторової структури, зорієнтованої на зрошування;
- подальше знелюднення територій громад;
- порушена транспортна зв'язність регіону;
- зниження стійкості суспільства до змін клімату;